

**YANGI O‘ZBEKISTONDA YOSHLARNI BARKAMOL
QILIB TARBIYALASHDA AL ADAB AL MUFRAT
ASARINING O‘RNI**

Elov Jobir Rustamovich

Buxoro davlat texnika universiteti
mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya. *Ushbu annotatsiyada tarbiyaga bag‘ishlangan nodir asari – "Al adab al mufrat"ning zamonaviy tarbiyaviy jarayondagi qadriyati tahlil qilinadi. Asar nafaqat tarixiy manba, balki bugungi kunda yoshlarni milliy qadriyatlar asosida axloqiy, ma'naviy va jamiyat uchun foydali fuqarolarga aylantirishda qo'llaniladigan amaliy qo'llanma sifatida ko'rib chiqiladi. Unda asosiy e'tibor yoshlarning shaxsiy kamoloti, odob-axloq normalari, vijdon va mas'uliyat hissini shakllantirishga qaratilgan.*

Kalit so‘zlar. *Yoshlar tarbiyasi, Barkamol avlod, Ma'naviy tarbiya, Axloq tarbiyasi, Milliy qadriyatlar, Odob-axloq me'yorlari, Yangi O'zbekiston, Shaxs kamoloti, Pedagogik meros, Ijtimoiy mas'uliyat, Vijdon tarbiyasi, Milliy-ma'naviy meros, Komil inson g'oyasi, Qadriyatlar inqirozi, Ma'rifatli yoshlar, Vatanparvarlik tarbiyasi, Ma'naviy barkamollik, Tarbiyaviy qadriyatlar.*

Аннотация. *В данной аннотации анализируется значение редкого я по вопросам воспитания — «Альадаб альмуфрат» — в современном образовательном процессе. Работа рассматривается не только как исторический источник, но и как практическое руководство, используемое сегодня для превращения молодежи в нравственных, духовных и социально полезных граждан на основе национальных*

ценностей. Основное внимание уделяется формированию личностного развития молодежи, моральных норм, совести и чувства ответственности.

Ключевые слова: Воспитание молодежи, Совершенное поколение, Духовное воспитание, Нравственное воспитание, Национальные ценности, Нравственные нормы, Новый Узбекистан, Личностное развитие, Педагогическое наследие, Социальная ответственность, Воспитание совести, Национальное и духовное наследие, Идея совершенной личности, Кризис ценностей, Просвещенная молодежь, Патриотическое воспитание, Духовное совершенство, Воспитательные ценности

Abstract. This abstract analyzes the value of the great rare work on education "Al adab al mufrat" in the modern educational process. The work is considered not only as a historical source, but also as a practical guide used today to transform young people into moral, spiritual and socially useful citizens based on national values. The main focus is on the formation of young people's personal development, moral norms, conscience and a sense of responsibility.

Keywords. Youth education, Perfect generation, Spiritual education, Moral education, National values, Moral standards, New Uzbekistan, Personal development, Pedagogical heritage, Social responsibility, Education of conscience, National and spiritual heritage, The idea of a perfect person, Crisis of values, Enlightened youth, Patriotic education, Spiritual perfection, Educational values.

Yangi O'zbekistonda yoshlarni barkamol qilib tarbiyalash masalasi davlat siyosatining eng muhim va ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Mamlakatimizda olib borilayotgan keng ko'lamli islohotlar faqat iqtisodiy yoki siyosiy sohalar bilangina cheklanib qolmay, balki jamiyatning ma'naviy-axloqiy asoslarini mustahkamlashni ham o'z ichiga oladi. Ayniqsa, yosh avlodni sog'lom fikrli, mustaqil dunyoqarashga ega, vatanparvar va mas'uliyatli shaxs sifatida tarbiyalash Yangi O'zbekiston taraqqiyotining asosiy poydevori sifatida e'tirof etilmoqda. Globallashuv jarayonlari, axborot texnologiyalarining jadal rivoji va turli madaniy ta'sirlar kuchayib borayotgan bir paytda yoshlarning ma'naviy immunitetini mustahkamlash muhim ahamiyat kasb etadi. Shu nuqtai nazardan qaraganda, ajdodlarimiz tomonidan qoldirilgan boy ilmiy-ma'naviy meros, xususan buyuk muhaddis Imom [al-Buxoriy](#)ning "[Al-Adab al-Mufrad](#)" asari yoshlar tarbiyasida muhim va ishonchli manba bo'lib xizmat qiladi.

Yangi O'zbekiston g'oyasi inson qadrini ulug'lash, adolat va ma'rifat tamoyillariga tayanadi. Bu g'oyaning markazida esa barkamol insonni tarbiyalash masalasi turadi. Barkamol inson deganda nafaqat chuqur bilimga ega, balki yuksak axloqiy fazilatlar bilan qurollangan, jamiyatda o'z o'rnini topa oladigan shaxs tushuniladi. Ana shunday insonni tarbiyalashda axloqiy qadriyatlarning o'rnini beqiyosdir. "[Al-Adab al-Mufrad](#)" asari aynan mana shu axloqiy qadriyatlarni yoshlar ongiga singdirishga xizmat qiladigan noyob manbalardan biridir. Asarda jamlangan hadislar insoniy munosabatlarning eng nozik jihatlarigacha qamrab olib, yoshlarni odob-axloq, hurmat va mas'uliyat ruhida tarbiyalashga undaydi.

Imom [al-Buxoriy](#) islom ilm-fani tarixida beqiyos o'rin egallagan buyuk alloma bo'lib, uning ilmiy merosi bugungi kunda ham o'z ahamiyatini

yo‘qotmagan. “[Al-Adab](#) [al-Mufrad](#)” asari Imom [al-Buxoriy](#)ning inson tarbiyasiga, jamiyatdagi muomala va axloqiy munosabatlarga naqadar katta e‘tibor qaratganini yaqqol namoyon etadi. Ushbu asarda keltirilgan hadislar yoshlarni ota-onaga hurmat ko‘rsatish, ustozlarni e‘zozlash, qarindosh-urug‘lar bilan aloqalarni mustahkamlash, qo‘ni-qo‘shnilar bilan yaxshi munosabatda bo‘lishga chaqiradi. Bugungi kunda aynan mana shu fazilatlar jamiyat barqarorligi va ma‘naviy sog‘lom muhitni ta‘minlashda muhim omil hisoblanadi.

Zamonaviy jamiyatda yoshlar turli qarama-qarshi g‘oyalar, ma‘naviy bo‘shliqlar va axloqiy inqirozlar bilan to‘qnash kelmoqda. Ayrim hollarda moddiy manfaatni ustun qo‘yish, befarqlik, hurmatsizlik kabi salbiy holatlar yoshlar orasida uchrab turadi. Bunday vaziyatda “[Al-Adab](#) [al-Mufrad](#)” asari yoshlarni halollik, rostgo‘ylik, sabr-toqat va kechirimlilik kabi fazilatlar asosida tarbiyalash orqali ularni ma‘naviy inqirozdan asrashga xizmat qiladi. Asarda inson o‘z nafsini tiyishi, boshqalarga ozor yetkazmasligi, jamiyatda tinchlik va totuvlikni saqlashga hissa qo‘shishi lozimligi ta‘kidlanadi. Bu g‘oyalar bugungi Yangi O‘zbekiston jamiyati uchun nihoyatda dolzarbdir.

Yoshlar tarbiyasida oila muhitining o‘rni alohida ahamiyatga ega. Oila – inson tarbiyasining ilk maktabi bo‘lib, aynan shu muhitda bolaning axloqiy qarashlari shakllanadi. “[Al-Adab](#) [al-Mufrad](#)” asarida ota-onaga ehtirom, farzandlarga mehr, oiladagi o‘zaro hurmat masalalariga katta e‘tibor qaratilgan. Ushbu g‘oyalarni oilaviy tarbiya jarayoniga tatbiq etish yoshlarning sog‘lom ruhda ulg‘ayishiga, jamiyatda o‘z o‘rnini topishiga yordam beradi. Shu bilan birga, ta‘lim muassasalari va mahalla tizimida ham ushbu asardan foydalanish yoshlar ongida axloqiy qadriyatlarni mustahkamlashga xizmat qiladi.

Barkamol qilib tarbiyalash : Imom al-Buxoriyning “Al-Adab al-Mufrad” asarida keltirilgan yoshlarni barkamol qilib tarbiyalashga bevosita oid hadislar mazmunan (misollar bilan) beriladi. Faqat hadislar va ularning tarbiyaviy mazmuni keltiriladi. Payg‘ambarimiz Muhammad sallallohu alayhi vasallam shunday marhamat qilganlar: Allohning roziligi ota-onaning roziligidadir, Allohning g‘azabi esa ota-onaning g‘azabidadir.”** Bu hadis yoshlarni ota-onaga hurmat bilan munosabatda bo‘lishga, ularning duosini olishga va ularga e’tiborsizlik qilmaslikka o‘rgatadi. Barkamol inson tarbiyasining asosi aynan oiladagi hurmat va itoatdan boshlanishini ko‘rsatadi. Yana bir hadisda Rasululloh sallallohu alayhi vasallam: **“Jannat onalarning oyoqlari ostidadir,”** deb aytganlar. Bu hadis yoshlarni onaga cheksiz hurmat, mehr va xizmat qilish ruhida tarbiyalaydi. Bugungi kunda ham yoshlarning ma’naviy kamoloti onaga bo‘lgan munosabat orqali namoyon bo‘ladi.

Mehr-oqibat va insonparvarlik “Kattalarimizga hurmat qilmagan, kichiklarimizga rahm qilmagan kishi bizdan emas.” Ushbu hadis jamiyatda muomala madaniyatini shakllantirishga xizmat qiladi. Yoshlarni hurmat, mehr-oqibat va insonparvarlik ruhida tarbiyalashda muhim ahamiyatga ega.

Axloqi go‘zallik Rasululloh sallallohu alayhi vasallam yana shunday deganlar: **“Mo‘min kishilarning iymoni eng mukammali – axloqi eng go‘zal bo‘lganidir.”** Bu hadis barkamol inson faqat bilim yoki kuch bilan emas, balki go‘zal axloqi bilan yuksalishini ko‘rsatadi. Yoshlar uchun bu hayotiy mezon sifatida xizmat qiladi.

“Al-Adab al-Mufrad”da qo‘shnichilik haqida ham ko‘plab hadislar keltirilgan. Ulardan birida Payg‘ambarimiz sallallohu alayhi vasallam: **“Allohga va oxirat kuniga iymon keltirgan kishi qo‘shnisiga ozor

bermasin,”** deb marhamat qilganlar. Bu hadis yoshlarni jamiyatda tinchlik, totuvlik va o‘zaro hurmatni saqlashga chaqiradi.

Siylar rahm oid hadisda Rasululloh sallallohu alayhi vasallam shunday deganlar: “Kim qarindoshlik aloqalarini bog‘lab tursa, Alloh uning rizqini kengaytiradi va umrini barakali qiladi.”** Ushbu hadis yoshlarni qarindoshchilik rishtalarini mustahkamlashga, oila va jamiyat birligini saqlashga undaydi.

Kamtarlik haqida Rasululloh sallallohu alayhi vasallam: **“Kim kamtar bo‘lsa, Alloh uning darajasini ko‘taradi,”** deb marhamat qilganlar. Bu hadis yoshlarni manmanlikdan saqlab, oddiylik va tavoze bilan yashashga chaqiradi.

Sabr-toqatga oid hadisda Payg‘ambarimiz sallallohu alayhi vasallam shunday deganlar: **“Sabr – nurdir.”** Ushbu hadis yoshlarni qiyinchiliklarga bardoshli bo‘lishga, shoshqaloqlikdan tiyilishga va hayot sinovlarini to‘g‘ri qabul qilishga o‘rgatadi.

Yangi O‘zbekistonda ta’lim tizimida ma’naviy-ma’rifiy ishlarga alohida e’tibor qaratilmoqda. Bu jarayonda “[Al-Adab al-Mufrad](#)” asaridagi g‘oyalar yoshlar uchun tarbiyaviy qo‘llanma vazifasini o‘taydi. Asardagi hadislarining hayotiyli va tushunarli tilda bayon etilgani ularni yoshlar orasida keng targ‘ib qilish imkonini beradi. Natijada yoshlar faqat bilimli emas, balki axloqan yetuk, jamiyat oldidagi mas’uliyatini chuqur anglaydigan shaxs sifatida voyaga yetadi.

Shuningdek, “[Al-Adab al-Mufrad](#)” asari yoshlarni vatanparvarlik, ijtimoiy faollik va insonparvarlik ruhida tarbiyalaydi. Asarda ilgari surilgan g‘oyalar yoshlarni jamiyat muammolariga befarq bo‘lmaslikka, boshqalarga yordam berishga, adolatli bo‘lishga chorlaydi. Bu fazilatlar Yangi O‘zbekiston

taraqqiyotida faol ishtirok etadigan, mamlakat kelajagi uchun mas'uliyatni o'z zimmasiga oladigan yoshlarni shakllantirishda muhim ahamiyatga ega.

Imom al-Buxoriyning "Al-Adab al-Mufrad" asari Yangi O'zbekistonda yoshlarni barkamol qilib tarbiyalashda beqiyos ma'naviy va axloqiy ahamiyatga ega. Ushbu asarda jamlangan g'oyalar bugungi davr talablariga to'liq mos kelib, yosh avlodni komil inson etib tarbiyalashga xizmat qiladi. Mazkur asardan ta'lim-tarbiya jarayonida keng foydalanish, uni yoshlar ongiga singdirish Yangi O'zbekistonning mustahkam ma'naviy poydevorini yaratishda muhim omil bo'lib qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Mirziyoyev Sh. M. **Yangi O'zbekiston strategiyasi.** – Toshkent: O'zbekiston nashriyoti, 2022. – 304 b.
2. Al-Buxoriy, Imom Muhammad ibn Ismoil. Al-Adab al-Mufrad. – Bayrut: Dor al-Kutub al-Ilmiyya, 2006. – 352 b.
3. Al-Buxoriy, Imom Muhammad ibn Ismoil. Al-Jome' as-Sahih. 4 jildlik. – Bayrut: Dor Ihyo at-Turoth al-'Arabi, 2001.
4. Mansur A. **Hadis va hayot.** – Toshkent: Movarounnahr nashriyoti, 2018. – 480 b.
5. **Islom madaniyati va ma'naviyati asoslari:** Oliy ta'lim muassasalari uchun darslik. – Toshkent: O'qituvchi, 2019. – 256 b.
6. **Ma'naviyat asoslari:** O'quv qo'llanma. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot, 2020. – 288 b.